

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Úvod do problematiky zájmového vzdělávání

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Karmelitská 7, 118 12 Praha 1 • tel.: +420 234 811 111
msmt@msmt.cz • www.msmt.cz

Zájmové vzdělávání

- Do školských právních předpisů bylo zakotveno **zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**, který nabyl účinnosti 1. ledna 2005.
- **Definováno je v § 111 školského zákona** jako vzdělávání poskytující účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve **střediscích volného času, školních družinách a školních klubech**.
- Jedná se o **nepovinné a dobrovolné** vzdělávání, není na něj právní nárok. Přestože neposkytuje stupeň vzdělání, zabývá se aktivitami potřebnými pro rozvoj osobnosti, kompenzuje jednostrannou zátěž ze školy, poskytuje duševní hygienu, má funkci výchovnou, vzdělávací, kulturní, zdravotní (relaxační a regenerační), sociální a preventivní, rozvíjí schopnosti, znalosti, dovednosti, talent, upevňuje sociální vztahy.

Legislativní rámec

Školský zákon:

- § 111 Zájmové vzdělávání
- § 118 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů:

- upravuje činnost školní družiny, školního klubu a střediska volného času
- stanoví podrobnosti o účastnících, o obsahu a rozsahu činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání, o organizaci a podmínkách provozu, o podmínkách přijímání a podmínkách úplaty.
- školní družiny jsou určeny zejména pro žáky 1. stupně základních škol, případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních
- školní kluby jsou určeny zejména pro žáky 2. stupně základních škol
- střediska volného času jsou určena pro děti, žáky, studenty, pedagogické pracovníky, popřípadě další osoby, a to bez ohledu na místo jejich trvalého pobytu nebo jiné podmínky.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících:

- **vychovatelé**, předepsanou kvalifikaci stanoví § 16
- **pedagogové volného času**, předepsanou kvalifikaci stanoví § 17

Strategické dokumenty a zájmové vzdělávání

- Zájmové vzdělávání ve školských zařízeních zaměřené na rozvoj znalostí, dovedností a schopností je ukotveno ve **Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020**, schválené usnesením vlády ČR ze dne 9. července 2014 č. 538. Tato strategie nově stanovuje základní rámec pro další rozvoj vzdělávacího systému.
- Rozvoj příznivých a udržitelných podmínek pro zájmového vzdělávání je jedním z cílů nové **Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020**, schválené usnesením vlády ČR ze dne 12. května 2014 č. 342.
- **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2011-2015)** klade důraz na podporu, obsahové zkvalitňování a dostupnost zájmového vzdělávání.

Strategické dokumenty a zájmové vzdělávání

- Zájmové vzdělávání je jedním z nástrojů **Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období let 2014 – 2020**, navazující na Koncepci péče o mimořádně nadané děti a žáky pro období let 2009–2013. V současnosti je péče nadaným dětem, žákům a studentům významně poskytována právě v rámci zájmového vzdělávání, které saturuje poznávací potřeby a tvořivost nadaných a často jim zároveň poskytuje i základní průpravu v oblasti vědecké práce.
- Zájmové vzdělávání je nezanedbatelnou součástí **Strategie celoživotního učení**, schválené usnesením vlády ČR ze dne 11. července 2007 č. 761. Celoživotní učení představuje zásadní koncepční změnu pojetí vzdělávání, jeho organizačního principu, kdy všechny možnosti učení – ať už v tradičních vzdělávacích institucích v rámci vzdělávacího systému či mimo ně – jsou chápány jako jediný propojený celek.

Charakteristika zájmového vzdělávání

- Doplnuje především základní stupeň vzdělávání, napomáhá **společnému vzdělávání** (inkluzi) - snazšímu začlenění méně úspěšných či jakkoli znevýhodněných žáků, neboť právě rozmanité činnosti zájmového vzdělávání mohou napomoci snazšímu **rozvoji zdravé osobnosti dítěte, rozvoji klíčových kompetencí** (k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní) a **smysluplnému naplňování volného času**.
- Zájmové vzdělávání představuje významný prostředek **předprimární a primární prevence šíření rizikového chování mezi dětmi a mládeží**. Potom sekundární preventivní opatření nemusí být tak finančně nákladná.
- Jak již bylo zmíněno, zájmové vzdělávání slouží **k objevování a podchycování nadaných a talentovaných**. Je nezbytnou součástí procesu **celoživotního učení** každého jednotlivce.

Charakteristika zájmového vzdělávání

- Uskutečňuje se ve **školských zařízeních pro zájmové vzdělávání**, kde pracují **kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci** dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (vychovatelé, učitelé, pedagogové volného času), což je **garancí kvality a odbornosti vzdělávání** v oblasti volného času.
- Každé školské zařízení pro zájmové vzdělávání má v souladu s § 5 odst. 2 školského zákona zpracován svůj **školní vzdělávací program**, který má **přímou vazbu na rámcové vzdělávací programy - pro předškolní vzdělávání, pro základní vzdělávání, pro gymnázia, střední odborné školy** atd., a prostřednictvím ŠVP **pomáhá naplňovat vzdělávací cíle stanovené RVP všemi formami** zájmového vzdělávání (pravidelnou výchovnou a vzdělávací činností, příležitostnou, tematickou rekreační, táborovou, osvětovou činností, otevřenou nabídkou spontánních činností). Jedná se především o **průřezová témata RVP – osobnostní a sociální výchovu, výchovu demokratického občana, výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech, multikulturní, environmentální, mediální a etickou výchovu.**

Charakteristika zájmového vzdělávání

- Zájmové vzdělávání **nekopíruje populační křivku** při poklesu počtu žáků ve školách, **počet zájemců o zájmové vzdělávání vzrůstá** a již nyní nejsou uspokojeni všichni zájemci o zájmové vzdělávání především ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání typu školní družina.
- Zájmové vzdělání je důležité i pro potřeby dnes tak často nefungujících rodin, děti si mohou hledat své vzory, pozorovat druhé, navazovat přátelství, spolupracovat, činit rozhovory, prosociální aktivity, na které ve školním vzdělávání není čas, jedná se o **reálnou zkušenost, zaměření pozornosti na aplikaci v reálném životě.**
- Zájmové **vzdělávání jednoznačně napomáhá naplňovat vzdělávací cíle stanovené školským zákonem.**

Školní družiny a školní kluby.

- **Školní družiny** jsou určeny přednostně žákům 1. stupně základní školy a případně i dětem z přípravných tříd a z přípravného stupně základních škol speciálních. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati do školního klubu. Družina zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí spontánní činnosti, odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.
- **Školní kluby** poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol. Aktivita klubu jsou určeny přednostně žákům 2. stupně základních škol, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem klubu se může stát i žák 1. stupně základní školy, který nebyl přijat k pravidelné denní docházce do družiny. Školní klub zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí příležitostné a spontánní činnosti. Školní kluby zpravidla vznikají při základních školách, víceletých gymnáziích, ale mohou také existovat jako samostatná školská zařízení pro zájmové vzdělávání.

Statistika ŠD a ŠK za 10 let

Parametr	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/2011	2011/12	2012/13	2013/14	Změna za 10 let	
												ABS	REL
počet ZŠ:	4 838	4 765	4 474	4 197	4 155	4 133	4 125	4 123	4 111	4 095	4 095	-743	-15,4%
počet ŠD:	4 116	4 036	4 065	4 114	4 101	3 963	3 976	3 979	3 968	3 974	3 981	-135	-3,3%
podíl počtu ŠD na počtu ZŠ:	85%	85%	91%	98%	99%	96%	96%	97%	97%	97%	97%		12%
počet zapsaných žáků do ŠD:	215235	212664	215707	221827	228135	234566	239878	247093	258370	269935	284177	68942	32,0%
podíl počtu žáků ve ŠD na počtu žáků 1. st. ZŠ:	40,7%	42,5%	43,1%	47,9%	49,8%	51,2%	52,1%	53,6%	54,5%	55,3%	56,2%		15,5%
počet oddělení:	nepřesná data			8684	8836	9109	9308	9597	9942	10337	10863	2298	25,0%
počet oddělení na 1 ŠD:				2,1	2,2	2,3	2,3	2,4	2,5	2,6	2,7	0,7	cca 1,5 násobek
počet žáků na 1 oddělení:				25,5	25,8	25,8	25,8	25,7	26,0	26,1	26,2		cca o 1 žáka

Školní kluby a školní družiny:

	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14
			1)								
Školní družiny											
Počet školních družin	4 116	4 036	4 065	4 114	4 101	3 963	3 976	3 979	3 968	3 974	3 981
Počet zapsaných žáků ve školních družinách	215 235	212 664	215 707	221 827	228 135	234 566	239 878	247 093	258 370	269 935	284 177
Podíl na počtu žáků 1. st. ZŠ	40,7%	42,5%	43,1%	47,9%	49,8%	51,2%	52,1%	53,6%	54,5%	55,3%	56,2%
Školní kluby											
Počet školních klubů	493	444	474	465	476	483	504	518	523	526	540
Počet zapsaných žáků ve školních klubech	48 886	34 680	35 877	37 373	38 044	38 279	41 225	43 795	42 939	44 950	44 547
Podíl na počtu žáků 2. stupně ZŠ, nižších ročníků víceletých středních škol a konzervatoří	9,7%	7,0%	7,3%	8,2%	8,9%	9,6%	11,0%	11,7%	11,9%	12,5%	12,3%

Statistika ŠD – šk. rok 2013/2014

	ŠD	oddělení	přihlášených žáků	z 1. stupně ZŠ	z 2. stupně ZŠ	počet oddělení na 1 ŠD	počet žáků na 1 oddělení
ČR	3981	10863	284177	278280	4064	2,7	26,2
Hlavní město Praha	244	1360	36567	35672	256	5,6	26,9
Středočeský kraj	513	1403	36836	36328	414	2,7	26,3
Jihočeský kraj	246	678	18528	18037	462	2,8	27,3
Plzeňský kraj	209	564	14553	14314	166	2,7	25,8
Karlovarský kraj	108	266	6888	6582	125	2,5	25,9
Ústecký kraj	264	768	20102	19558	227	2,9	26,2
Liberecký kraj	198	434	11516	11334	137	2,2	26,5
Královéhradecký kraj	259	608	15927	15600	278	2,3	26,2
Pardubický kraj	251	533	13170	12944	167	2,1	24,7
Kraj Vysočina	252	546	14403	14008	322	2,2	26,4
Jihomoravský kraj	456	1212	31322	30822	409	2,7	25,8
Olomoucký kraj	293	694	18173	17803	329	2,4	26,2
Zlínský kraj	255	559	14551	14376	158	2,2	26,0
Moravskoslezský kraj	433	1238	31641	30902	614	2,9	25,6

Střediska volného času

- dle vyhlášky mohou být ve formě **domů dětí a mládeže** se širokou působností v mnoha zájmových oborech a **stanice zájmových činností** specializované na konkrétní zájmovou činnost.
- Nabídka činností je určena všem věkovým kategoriím dětí, žáků a studentů, včetně rodičů a dalších zájemců, a je značně široká. Vedle pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky, kluby, kurzy) organizují střediska příležitostné akce, včetně víkendových (exkurze, přednášky, besedy), prázdninovou činnost (tábory, odborná soustředění), soutěže, přehlídky a nabídku různých spontánních aktivit.
- V roce 2013/14 dosáhla střediska volného času počtu 312. Jejich činnost v daném roce zabezpečovalo 13,8 tis. pedagogických pracovníků. Zájmové útvary měly v roce 2013/14 celkem 270,7 tis. účastníků (tj. o 2 320 více než v předešlém roce).

Statistika – SVČ za 10 let

Školní rok	2003/ 04	2004/ 05	2005/ 06	2006/ 07	2007/ 08	2008/ 09	2009/ 10	2010/ 11	2011/ 12	2012/ 13	2013/ 14
SVČ celkem	291	293	299	301	296	296	296	301	302	310	312
Účastníci celkem	221 773	224 065	217 734	220 340	230 254	234 774	241 056	253 232	254 789	268 379	270 699
z toho: Děti a žáci	177 434	176 491	181 917	171 825	188 699	194 275	200 199	212 654	218 190	231 021	236 620
Studenti a ostatní	44 339	47 574	35 817	48 515	41 555	40 499	40 857	40 578	36 599	37 358	34 079

Statistika – zajímavosti

Většina základních škol (ZŠ) má zřízenou a zapsanou školní družinu (ŠD) v rejstříku škol a školských zařízení jako svou součást:

školní rok	2003/04		85 % ZŠ mělo ŠD
------------	---------	-------	-----------------

školní rok	2013/14		97 % ZŠ má ŠD
------------	---------	-------	---------------

Trend poklesu počtu ZŠ je výrazně vyšší než u ŠD, u SVČ je nárůst:

za 10 let u ZŠ		došlo k poklesu o 738 ZŠ (tj. o 15,4 %)
----------------	-------	---

za 10 let u ŠD		došlo k poklesu o 135 ŠD (tj. o 3,3 %)
----------------	-------	--

Za 10 let u SVČ		došlo k nárůstu o 21 SVČ (tj. o 7,2 %)
-----------------	-------	--

Pro utvoření konkrétní představy o vzdělávací činnosti školských zařízení pro zájmové vzdělávání budou představeny příklady dobré praxe.

Děkuji Vám za pozornost.

Kontakt:

Ing. Mgr. Andrea Šimáková

vedoucí oddělení neformálního zájmového vzdělávání

Odbor pro mládež

tel: 234 811 105

e-mail: andrea.simakova@msmt.cz

www.msmt.cz